

Mae'n rhaid i mi ddweud wrthyf chi am ein diwrnod yn y goedwig. Dydd Sul cyntaf mis Mai oedd hi, Diwrnod Gwirfoddoli rheolaidd. Ond nid diwrnod rheolaidd oedd hi o gwbl, roedd hi'n hyfryd. Dwi'n credu ein bod ni i gyd wedi teimlo hynny pan gyrraeddod ni tua 11 y bore, ein hamser cychwyn arferol. Roedd y tywydd yn well nag yr oedd y rhagolygon wedi'i ragweld; yn lle cymylau a glaw, cawsom heulwen gynnes; roedd yr awyr yn feddal ac yn lân, wedi'i phersawru â blodau draenen wen. Roedd y coed wedi eu gwisgo mewn lliwiau amrywiol o wyrddni bywiog, dail ifanc ffres ychydig yn llaith o law'r noson flaenorol. Roedd anadlu'n teimlo'n hyfryd. Roedd blodau ym mhobman. Clychau'r gog yn carpedu ardaloedd eang ac yn ymledu i leoedd lle nad ydym erioed wedi'u gweld o'r blaen. Blodau gwyn ar fefus gwyllt a garlleg gwyllt, ynghyd â chacwn blewog tew, yn suo wrth iddynt gasglu'r cynhaeaf cyfoethog o baill. Symffoni o gân adar - mwyalchen, robin goch, jif-finch, titwod, cribau aur, dryw - gormod i'w rhestru. Trafodon ni beth oedd angen i ni ei wneud a rhannu'n grwpiau, yn ôl diddordebau a lefelau ffitrwydd. Canolbwyntiodd rhai ohonom ar ddod o hyd i blanhigion a'u rhannu y gallai pobl hoffi eu cymryd o'r feithrinfa blanhigion: gofynnwyd i ni am friallu, er enghraifft, ac roedd digon ar gael os oeddech chi'n gwybod ble i ddod o hyd iddyn nhw, i'w potio neu eu hailblannu ar feddau. Ar ôl adnabod a charu'r goedwig honno ers dros ugain mlynedd, gallaf fel arfer dod o hyd i blanhigion, compost, offer a photiau, fel y gallwn arwain y gwirfoddolwyr eraill. Cafodd y feithrinfa blanhigion ei thacluso, ac roedd yn bleser mawr gweld cymaint o flodau gwyllt a choed ifanc, ar gael i bobl eu plannu mewn mannau sydd ag ystyr arbennig iddyn nhw. Trawsnewidiodd grŵp arall – y gweithwyr cryf – un o'r llwybrau oedd wedi gordyfu, gan ei glirio i'w wneud yn ddiogel i bobl mewn cadeiriau olwyn ac yn ddigon llydan ar gyfer partion angladd. A glanhaodd trydydd grŵp y lloches, gan ysgubo gweoedd pry cop a dail wedi chwalu, glanhau'r ffenestri a sgleinio'r cadeiriau, gan gael gwared o'r baw ystlumod. Does neb eisiau baw ystlumod ar eu sedd! Ar ôl cinio – fy mhastai afal fegan mawr a rholiau selsig Sarah, wedi'u pobi'n ffres i'w rhannu – aethom i chwilio am fwy o blanhigion. Mae pobl yn hoffi plannu planhigion sy'n blodeuo a bydd bysedd y llwynog yn dod allan nesaf, felly aethom i chwilio am rheini i'w rhoi mewn pot ar gyfer y feithrinfa blodau gwyllt. Wrth stopio i ystyried rhai ar llwybr Cenin Pedr digwyddais edrych i'm dde – a chefais fy synnu o weld siâp llwyd crwn wrth droed bedwen denau, tua maint pwmpen felen. Roedd yn rhaid i mi ymchwilio. Roeddwn i'n meddwl fy mod i'n gwybod beth allai fod... a fyddem ni mor lwcus? Ie! O ddiwrnod braf, calloo callay! Tylluan frech ifanc blewog ydoedd, yn sefyll yn llonydd fel

cerflun, ei chefn at y llwybr. Dyma beth maen nhw'n ei wneud: maen nhw'n dringo i lawr o'r nyth gan ddefnyddio eu pigau cryf a'u crafangau brawychus, a phan fyddan nhw'n cyrraedd y ddaear maen nhw'n chwarae'n farw fel na fydd ysglyfaethwyr yn sylwi arny'n nhw. Yna byddan nhw'n

dewis coeden arall i'w dringo ac yn aros yn uchel oddi ar y ddaear gyda'u rhieni'n eu bwydo nes bod eu plu wedi tyfu digon iddyn nhw hedfan. Nid oedd yr aelodau eraill o'n grŵp bach erioed wedi gweld tylluan fach o'r blaen, felly wrth gwrs, fe wnaethon ni i gyd ymgynnull i ryfeddu a thynnu lluniau. Agorodd y cyw un llygad, edrych arnom ni, a'i gau eto. Mae nhw'n athronyddol iawn, hyd yn oed yn dylluanod bach. Roedd yn fabi mawr, fel mae tylluanod bach yn mynd. Ni welsom un arall, felly

Tylluan

mae'n debyg mai dim ond un oedd yna; ac roedd yn amlwg wedi'i fwydo'n dda. Esboniais (ar ôl cael y fraint o weld tylluanod bach yn y goedwig rai blynyddoedd yn ôl, a chael fy addysgu amdany'n nhw gan yr arbenigwr tylluanod lleol) y byddai ei fam yn agos, yn sicrhau bod ei chyw yn ddiogel. Yn ddiweddarach y prynhawn hwnnw, gwelodd Ela, ein gwirfoddolwr ieuengaf, dylluan mawr yn hedfan trwy'r rhan honno o'r goedwig. "Roedd yn enfawr," meddai, wedi synnu. Mae

Llwybr Cenin Pedr

Blodau'r coed

Clychau'r Gog

lled eu hadenydd tua metr ar draws. Adar aruthrol! Roedd gan bob aelod o'n grŵp bach y wên hapus ehangaf. Arhosodd fy un i wedi'i ludo i'm hwyneb drwy'r dydd, ac mae'n ôl nawr fel rwy'n ei gofio. Roedd yn brofiad mor arbennig. Felly... efallai y byddwch chi'n ymuno â ni'r tro nesaf? Er ei bod hi'n annhebygol iawn y byddwn ni'n gweld tylluan fach eto eleni, dydych chi byth yn gwybod beth arall y gallech chi ei weld. Mae gennym ni dri dyddiad arall ar gyfer eich dyddiadur. Mae'r Diwrnod Gwirfoddoli nesaf yn un ychwanegol, ar ddydd Sadwrn ar gais arbennig. Dyna 16 Mai o 11 o'r gloch, ac mae croeso i bawb. Y Diwrnod Gwirfoddoli rheolaidd nesaf fydd dydd Sul 7 Mehefin. Ac yna, ar Heuldro'r Haf, 21 Mehefin, rydym yn cynnal parti, gan ymgynnull am hanner dydd i fwynhau'r haul ar ei bwynt uchaf yn yr awyr. Dewch! Dewch â bwyd a diod i'w rhannu, offerynnau os ydych chi'n gerddor, a gwisgwch eich dillad llachar hapus. Byddwn yn dathlu ugain mlynedd yn falch o allu darparu claddedigae-thau coetir i aelodau'r cyhoedd, yn y safle claddu mwyaf gwyllt a harddaf yng Nghymru.

Bella, 4 Mai 2026